

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **МАЙНОВІ ПОДАТКИ В СИСТЕМІ ДОХОДІВ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ**

(на матеріалах Головного управління ДПС у Полтавській області)

**PROPERTY TAXES IN THE SYSTEM
OF LOCAL BUDGET REVENUES**
(on the materials of the Main Directorate
of the State Tax Service in Poltava region)

Виконав: здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти групи 6Ф
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит»

Щербина С.І.

(прізвище та ініціали)

Керівник: Сідельникова Л.П.

(прізвище та ініціали)

Хмельницький – 2024 року

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри, д.е.н., професор
Лариса СІДЕЛЬНИКОВА
«02» 10 2023 року

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Щербині Сергію Ігоровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Майнові податки в системі доходів місцевих бюджетів (на матеріалах Головного управління ДПС у Полтавській області)

керівник роботи Сідельникова Лариса Петрівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «29» вересня 2023 року № 503-с

2. Строк подання роботи здобувачем 24 січня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативні документи, підручники, навчальні посібники, монографії, періодичні видання, звітність Державної податкової служби України, звітність ГУ ДПС у Полтавській області

4. Зміст кваліфікаційної роботи магістра (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретико-організаційні засади майнового оподаткування. Діагностика практичних аспектів та фіскального значення оподаткування майна в Україні. Шляхи вдосконалення майнових податків в сучасних умовах турбулентності.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Робота містить 8 рисунків та 20 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Ім'я, прізвище та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Консультант з написання I-III розділів	Лариса СІДЕЛЬНИКОВА, в.о. завідувача кафедри	02.10.23	30.11.23
Консультант з нормоконтролю	Олена НОВОСЬОЛОВА, доцент	02.10.23	28.12.23

7. Дата видачі завдання 02.10.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Огляд літературних джерел з теми	03.10.23-10.10.23	виконано
2.	Складання і затвердження плану роботи	11.10.23-16.10.23	виконано
3.	Написання 1 розділу	17.10.23-25.10.23	виконано
4.	Написання 2 розділу	26.10.23-09.11.23	виконано
5.	Написання 3 розділу	10.11.23-27.11.23	виконано
6.	Формулювання висновків за темою дослідження	28.11.23-30.11.23	виконано
7.	Оформлення роботи	01.12.23-28.12.23	виконано
8.	Надання роботи керівнику для перевірки та написання подання	29.12.23	виконано
9.	Подання роботи для перевірки у КСПНП	16.01.24	виконано
10.	Захист роботи в ЕК	24.01.24	

Здобувач Сергій ЩЕРБИНА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник роботи Лариса СІДЕЛЬНИКОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Щербина С.І. Майнові податки в системі доходів місцевих бюджетів. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа та страхування. – Херсонський національний технічний університет, Хмельницький, 2024.

Кваліфікаційну роботу магістра присвячено комплексному дослідженню питань функціонування майнових податків в системі доходів місцевих бюджетів. Визначено теоретико-організаційні засади майнового оподаткування. Проведено діагностику практичних аспектів та фіскального значення оподаткування майна в Україні. Використані дані бюджетної звітності за 2020-2022 роки. Розглянуто шляхи вдосконалення майнових податків в сучасних умовах турбулентності.

Ключові слова: місцеві бюджети, податкові надходження, податок на майно, оподаткування нерухомості, транспортний податок, плата за землю.

ANNOTATION

Shcherbyna S.I. Property taxes in the system of local budget revenues. - As manuscript.

Master's qualifying thesis in specialty 072 – finance, banking and insurance. – Kherson National Technical University, Khmelnytskyi, 2024.

The master's qualification thesis is devoted to a comprehensive study of the functioning of property taxes in the revenue system of local budgets. The theoretical and organizational principles of property taxation are defined. The diagnosis of practical aspects and fiscal significance of property taxation in Ukraine is made. Data from the budget reporting for 2020-2022 are used. Ways of improving property taxes in modern conditions of turbulence are considered.

Key words: local budgets, tax revenues, property tax, real estate taxation, transport tax, land fee.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ	9
1.1. Теоретична сутність, роль та призначення майнового оподаткування	9
1.2. Ретроспективи становлення майнового оподаткування	17
1.3. Механізм справляння податку на майно в Україні	26
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ ТА ФІСКАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ	39
2.1. Сучасні трансформації вітчизняного механізму майнового оподаткування	39
2.2. Аналіз фіскальних ефектів системи майнового оподаткування у формуванні локальних бюджетних ресурсів України	52
2.3. Оцінка структури і динаміки податку на майно, мобілізованого на території Полтавської області	67
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙНОВИХ ПОДАТКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ	79
3.1. Зарубіжний досвід оподаткування майна	79
3.2. Напрями реформування системи майнового оподаткування в Україні	88
ВИСНОВКИ	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	104

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови воєнного стану спонукають до переосмислення та зміни пріоритетів соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, вимагають додаткових джерел залучення фінансових ресурсів для забезпечення обороноздатності та здатності виконувати воєнні завдання. У цьому контексті вагома роль відводиться забезпеченню фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування для задоволення як суспільних потреб, так і потреб в обороні та реалізації військових цілей, виконанні покладених на них функцій і створенні умов для реалізації стратегій розвитку регіонів та країни загалом в умовах воєнного стану.

Фіскальна децентралізація сприяла збільшенню надходжень місцевих податків і зборів до місцевих бюджетів України, проте воєнний стан створює нові проблеми щодо формування доходів бюджетів територіальних громад за рахунок податку на майно, який є одним з основних джерел власних фінансових ресурсів цих бюджетів. Зазначене актуалізує необхідність дослідження його фіскальної ролі в умовах воєнного стану, адже застосування податку на майно на місцевому рівні є чинником зміцнення спроможності органів місцевого самоврядування, запорукою виконання покладених на них функцій та джерелом підтримки функціонування територій і сприяння їхньому розвитку.

Майнові податки відіграють важливу роль у фінансових системах провідних країн світу. І чим більш розвиненою є країна, тим вагоміша роль відводиться саме майновому оподаткуванню як джерелу формування доходів бюджетів різних рівнів. В Люксембурзі та Канаді майнові податки у 2021 році склали 4% від ВВП; у Франції та Великобританії - 3,8%; Ізраїлі та Бельгії - 3,6%; США та Греції - 3%; в Австралії - 2,9%; в Іспанії - 2,7%; в Японії - 2,6%; Італії - 2,5%; Швейцарії - 2,2% ВВП тощо.

В Україні у 2021 році (до повномасштабного вторгнення росії) частка майнових податків у ВВП країни становила 2,6%, а у 2022 році знизилася до

1,7% від ВВП. Враховуючи втрати країни, які експертами оцінюються на рівні 29,2% реального ВВП у 2022 році, можна прогнозувати й подальше зниження обсягів надходжень податку на майно в Україні, особливо через специфіку структурних компонент цього податку. Це свідчить про значні потенційні втрати місцевих бюджетів від зниження фіскальної ефективності майнового оподаткування, адже воєнний стан накладає відбиток на функціонування цього податку і є чинником, який продукує низку поточних і стратегічних запитів, у тому числі щодо обсягів та можливості виконання ним своєї фіскальної функції як одного з джерел наповнення місцевих бюджетів.

Дослідженням проблематики майнового оподаткування займалися такі видатні вітчизняні вчені як В. Андрущенко, О. Багрій, А. Бережна, О. Буряк, О. Гостєва, О. Гриценко, А. Дулько, Ю. Іванов, М. Карлін, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Криницький, А. Крисоватий, С. Лекарь, І. Луніна, І. Лютий, Ю. Малько, В. Мельник, В. Павлов, С. Паранчук, І. Пилипенко, В. Піхоцький, А. Соколовська, М. Слатвінська, В. Суторміна, В. Федосов, В. Чекіна, Л. Чубук.

Проблематика формування доходів місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень та безпосередньо майнових податків була об'єктом досліджень багатьох українських науковців, серед яких: В. Баранова, Т. Богдан, О. Гнатенко, Х. Патицька, С. Пилипенко, Р. Сорока, Я. Ярема та інші. Однак, період їхнього наукового пошуку не дозволяє виявити проблеми сучасності в сфері майнового оподаткування, а з огляду на воєнний стан і зміну пріоритетів ця проблематика актуалізується й потребує поглибленого дослідження.

Ситуація обтяжується тим, що для провідних країн світу сучасна практика формування податкових доходів бюджетів різних рівнів в умовах воєнного стану відсутня. Це ускладнює надання дієвих рекомендацій та прийняття ефективних управлінських рішень для вирішення нагальних проблем в сфері податкових джерел формування місцевих бюджетів в Україні і потребує аналізу поточної ситуації й діагностики надходження майнових податків у ретроспективі для раціонального планування їх потенційних надходжень.

Актуальність зазначених аспектів, науково-теоретична і практична

значущість цих проблем, недостатній рівень їхнього вивчення та обґрунтування зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи магістра, визначили мету й основні завдання наукового дослідження.

Теоретичне та практичне значення. Тема дослідження має важливе теоретичне значення, яке полягає у створенні наукового підґрунтя для розробки та обґрунтування рекомендацій, спрямованих на вдосконалення функціонування системи майнового оподаткування в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що реалізація висновків і пропозицій кваліфікаційної роботи магістра сприятиме розбудові вітчизняної системи майнового оподаткування у новітніх умовах посилення військово-політичних та соціально-економічних ризиків.

Мета і задачі дослідження. Метою кваліфікаційної роботи магістра є розкриття сутності системи майнового оподаткування та окремих її складових, дослідження фіскальної ролі податку на майно у доходах місцевих бюджетів України, виявлення проблем і недоліків у цій сфері та розробка пропозицій щодо напрямів їх усунення.

Досягнення визначеної мети передбачало вирішення таких завдань:

- розглянути теоретичну сутність, роль та призначення майнового оподаткування;
- дослідити ретроспективи становлення майнового оподаткування;
- охарактеризувати механізм справляння податку на майно в Україні;
- дослідити сучасні трансформації вітчизняного механізму майнового оподаткування;
- проаналізувати фіскальні ефекти системи майнового оподаткування у формуванні локальних бюджетних ресурсів України;
- оцінити структуру і динаміку податку на майно, мобілізованого на території Полтавської області;
- узагальнити зарубіжний досвід майнового оподаткування;
- запропонувати напрями реформування системи майнового оподаткування в Україні.

Об'єкт дослідження – процес справляння податку на майно.

Предмет дослідження – вітчизняні реалії та зарубіжний досвід функціонування податку на майно.

Методи дослідження. Методологічною основою написання кваліфікаційної роботи є загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження: методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, аналогії, порівняння, абстрагування. Досліджено систему економічних законів та принципів, сформульовану економічними теоріями, чинним законодавством і нормативною поведінкою, що регулює фіскальну політику. За допомогою статистичного аналізу досліджені сучасні тенденції функціонування системи майнового оподаткування в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у систематизації теоретичних підходів щодо справляння податку на майно, обґрунтуванні проблематики функціонування його вітчизняного механізму та формуванні комплексу пропозицій щодо вдосконалення оподаткування майна в Україні.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі кваліфікаційної роботи магістра розглянуто теоретико-організаційні засади майнового оподаткування, визначено його теоретичну сутність, роль і призначення, досліджено ретроспективи становлення майнового оподаткування, охарактеризовано механізм справляння податку на майно в Україні. Другий розділ кваліфікаційної роботи магістра присвячений діагностиці практичних аспектів та фіскального значення оподаткування майна в Україні, в ньому досліджено сучасні трансформації вітчизняного механізму майнового оподаткування, проаналізовано фіскальні ефекти системи майнового оподаткування у формуванні локальних бюджетних ресурсів України в цілому та Полтавської області зокрема. У третьому розділі кваліфікаційної роботи узагальнено зарубіжний досвід оподаткування майна, запропоновані напрями реформування системи майнового оподаткування в Україні.

Основний текст кваліфікаційної роботи магістра викладено на

109 сторінках комп'ютерного набору, містить 20 таблиць, 8 рисунків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи магістра становить 110 сторінок. Список використаних джерел налічує 62 найменувань і розміщений на 6 сторінках.

Характеристика суб'єкту дослідження (бази практики). Дослідження проведено на основі даних Головного управління Державної податкової служби у Полтавській області.

Головне управління Державної податкової служби у Полтавській області (далі – ГУ ДПС) є територіальним органом, утвореним на правах відокремленого підрозділу Державної податкової служби України (далі – ДПС), та забезпечує реалізацію повноважень ДПС на території Полтавської області.

ГУ ДПС керується Конституцією і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими згідно з Конституцією та Законами України, актами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів України, що належать до компетенції ДПС, наказами ДПС, дорученнями керівництва ДПС, іншими актами законодавства.

У зв'язку із військовою агресією російської федерації Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» на всій території країни введено воєнний стан. Поряд з цим ГУ ДПС забезпечено вжиття заходів з розширення бази оподаткування, здійснення контролю за правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати податків (зборів) та інших платежів до бюджету, відпрацювання ризикових підприємств. Слід зазначити, що Полтавська область є однією з основних бюджетоформуючих областей України. За 2022 рік ГУ ДПС забезпечено надходження коштів до бюджетів усіх рівнів в сумі 61,2 млрд. грн.

Діяльність ГУ ДПС спрямована на безумовне забезпечення виконання показників наповнення бюджету, підвищення якості адміністрування податків, зборів, інших платежів, а також єдиного соціального внеску, проведення контрольно-перевірочної роботи, контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пального, погашення податкового боргу, здійснення

сервісного обслуговування платників податків, налагодження системної роботи та встановлення зворотного зв'язку з представниками бізнес-спільноти, громадськості, органів місцевого самоврядування тощо.

У складі ГУ ДПС діють державні податкові інспекції (далі – ДПІ), які є його структурними підрозділами та перелік яких затверджується окремим наказом ДПС. Основними завданнями ДПІ є: здійснення сервісного обслуговування платників податків; здійснення реєстрації та ведення обліку платників податків і платників єдиного внеску, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням; формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб-платників податків, Єдиного банку даних про платників податків-юридичних осіб, реєстрів, ведення яких покладено законодавством на контролюючі органи; виконання інших функцій сервісного обслуговування платників податків, визначених законом.

Огляд джерел, що використані в роботі. Інформаційну базу дослідження складають відповідні законодавчі та нормативні акти, статистичні дані Державної податкової служби України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, Головного управління ДПС у Полтавській області.

Теоретичною та методологічною базою наукового дослідження є збірники наукових праць, нормативні документи, монографії, матеріали і тези наукових конференцій, періодичні видання, наукові статті, навчальні посібники.

В процесі дослідження особлива увага приділялася науковим розробкам таких вітчизняних вчених: В. Андрущенко, О. Гриценка, Ю. Іванова, М. Карліна, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Криницького, А. Крисоватого, С. Лекаря, І. Луніної, І. Лютого, В. Мельника, М. Слатвинської, А. Соколовської, К. Швабія.

Апробація результатів дослідження. Основні результати кваліфікаційної роботи магістра обговорено на 2 конференціях, зокрема: «Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної трансформації» (м. Херсон, 2022 р.); «Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні» (м. Херсон, 2023 р.).